

Medjunarodna zajednica i strane u sukobu u Jugoslaviji / The International Community and FRY Belligerents

-sažetak za medije-

Kakvu je ulogu odigrala medjunarodna zajednica (IC) u jugoslovenskoj krizi posle 1990. godine? Na osnovu postojeće literature, grupa autora je razmatrala postupke medjunarodnih organizacija (Ujedinjene nacije, Severno-atlantski pakt, Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju, Evropska unija/Evropska zajednica...); ključnih svetskih sila (SAD, Nemačke, Sovjetskog saveza/Rusije, Velike Britanije, Francuske i ostalih); nekih manjih država-članica Evropske unije/Evropske zajednice i ostalih susednih država bivše Jugoslavije. Da li je krvavi nestanak Jugoslavije mogao da bude izbegnut da je IC reagovala brže? Grupa autora nije postigla saglasnost u ovom pitanju.

Srpski političari koji su podržavali Miloševića verovali su da je raspad Jugoslavije krajnji cilj Zapada; ovaj način mišljenja nije prihvaćen od strane istraživača. Nezavisno od politike IC prema bivšoj Jugoslaviji, nije bilo moguće održati celovitost države. Autori ipak ističu da postoji odredjeni stepen odgovornosti medjunarodne zajednice za nasilan raspad Jugoslavije, jer se nije išlo ka miroljubivoj transformaciji države već ka održavanju starog poretka. Da je IC delovala drugačije i da je bolje poznavala okolnosti unutar Jugoslavije, možda bi proces razdruživanja bio miroljubiviji.

Savezna Vlada Jugoslavije i političke vodje Slovenije i Hrvatske aktivno su tražili jasnu podršku evropskih institucija i vlada za svoje sasvim različite planove. Dok je većina vlada u Evropi nastavila da podržava Saveznu Vladu Jugoslavije i da istrajava da Jugosloveni treba da ostanu zajedno, Evropski Parlament je marta 1991. doneo rezoluciju u kojoj objavljuje da »republike članice i autonomne pokrajine Jugoslavije moraju imati mogućnost da slobodno opredele sopstvenu budućnost na miran i demokratski način i na osnovama medjunarodno priznatih granica«.

Većina autora posebno ukazuje na greške politike Sjedinjenih Država, zato što je njihova politika od početka bila nepostojana. Diplomati SAD pratili su detaljno lokalna politička zbivanja tokom osamdesetih, ali nisu bili dovoljno uvažavani od strane Stejt Dipartmenta. Sa produbljavanjem krize, SAD su jasno prepustile Evropskoj Uniji vodeću ulogu; iz toga proističe pitanje da li su diplomate EU bili dovoljno sposobni da samostalno ovladaju situacijom. Razmatrana je poseta Državnog Sekretara Bejkera (James Baker) Jugoslaviji juna 1991. i uloga Kongresa SAD u jugoslovenskoj krizi. Da li je etničko poreklo članova Kongresa i etnički sastav njihovih birača uticao na odluke Kongresa?

Dosta pažnje posvećeno je ulozi Nemačke; uprkos pritiscima koji su dolazili od strane domaće političke javnosti, nisu pronadjeni dokazi da je Nemačka ohrabivala ili aktivno podržavala oцепljenje Slovenije i Hrvatske pre početka leta 1991. Nesporno je takodje da je podržala njihovo priznanje tokom poslednjih meseci iste 1991. godine. Sovjetski Savez je takodje podržavao očuvanje Jugoslavije, posebno zbog sopstvenih istorijskih veza sa Srbijom, ali i zbog zabrinutosti za jačanje pokreta za nezavisnost u nekim od sopstvenih republika.

Autorski tim daje prikaz rastakanja Jugoslavije, od »desetodnevnog rata« u Sloveniji, preko rata u Hrvatskoj i produbljivanja krize u Bosni i Hercegovini. Razmatraju se različiti pokušaji Evropske Zajednice (EZ) i Ujedinjenih Nacija za rešavanje krize, neke od inicijativa IC u Hrvatskoj i Bosni (Vens-Ovenov plan i ostali), kao i reakcije međunarodne zajednice na priznavanje Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine od strane EZ i SAD.

Autorski tim pažljivo razmatra opreznost međunarodne zajednice pri preduzimanju bilo kakvih poteza u regionu. Mnogo je razloga za takav pristup; medju najvažnijim je činjenica da IC (uključujući i SAD), nije imala zajedničku strategiju šta da se radi sa Jugoslavijom, posebno od momenta kada su počeli oružani sukobi. Neke države su imale ovde i sopstvene strateške interese. Neutralnost UNPROFORa, koju je posebno zahtevao Generalni Sekretar Ujedinjenih Nacija Butros-Gali (Boutros-Ghali), dovela je do onemogućavanja bilo kakvog brzog delovanja. Države koje su slale vojnike u sastav UNPROFORa suprotstavljale su se vojnoj intervenciji protiv Srba. Butros-Gali, bolujući od jugo-nostalgije, opirao se vazдушnim napadima na srpske ciljeve; Bošnjaci su ga optuživali da u stvarnosti pomaže bosanske Srbe i da se suviše prijateljski odnosi prema Miloševiću. Komandanti jedinica Ujedinjenih Nacija suprotstavljali su se politici Generalnog Sekretara UN, jer su znali situaciju na bojnopolju; zbog toga nije iznenadjujuće što je bilo mnogo svadja unutar misije UN u Bosni, posebno izmedju »civila« i »vojnika«.

Grupa autora razmatrala je i negativne strane intervencije Ujedinjenih Nacija, nalazeći umešanost u ubistvo bosanskog premijera Hakiye Turajlića, kao i u održavanje opsade Sarajeva. Opisuje se i dubinska zlovolja (do nivoa neprijateljstva) generala Mekenzija i Rouza prema Bošnjacima, te da su izvori UN neistinito izvestili o tome da su Bošnjaci bombardovali sami sebe.

Završna razmatranja odnose se na uticaj medija na javno mnjenje na Zapadu (takozvani »CNN efekat«), način donošenja odluka unutar Klintonove administracije kada je konačno odlučila da interveniše u Bosni, kao i na dugi put ka stvaranju Dejtonskih mirovnih sporazuma.